шахрайство, вимагання, незаконне використання товарних знаків. Незаконне отримання кредиту тощо. Фіктивне підприємство створюється для отримання кредитів, звільнення від податків або діставання іншої майнової вигоди. Найбільш витонченим і складним для виявлення є псевдопідприємництво, що представляє чи не найбільшу загрозу та небезпеку підприємницькій діяльності. У цьому випадку створюється законна за формою комерційна організація, у наміри керівництва якої не входить здійснення комерційної діяльності або здійснюється заборонена діяльність (незаконне виготовлення зброї, виробництво і реалізація наркотиків, вибухових та радіоактивних речовин, боєприпасів). Ефективним способом захисту підприємницької діяльності від такого виду злочинів є збирання інформації про потенційних контрагентів.

Таким чином, всі економічні злочини, що зазіхають на економічну безпеку підприємництва, за суб'єктами взаємин поділяють на наступні категорії:

– підприємець (фізична або юридична особа) – посадова особа;
– підприємець (фізична або юридична особа) – власні працівники;
– підприємець (фізична або юридична особа) – контрагенти, партнери, конкуренти.

Наведені вище економічні злочини є найтиповішими для сучасного періоду господарювання в Україні та становлять наймасштабнішу загрозу економічній безпеці підприємництва.

Список бібліографічних посилань

1. Кибанов А. Л. Роль організаційно-економічного механізму забезпечення протиправних дій у діяльності. Київ : Бизнес бук, 2015. С. 127–131.

2. Решетняк В. Л. Види та шляхи боротьби з протиправними діями у підприємницькій діяльності. Київ : Приор, 2015. С. 177–182.

Одержано 25.10.2019

УДК 349.6

Тетяна Володимирівна ХАЙЛОВА,
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін факультету № 3
Донецького юридичного інституту МВС України;
https://orcid.org/0000-0001-6106-2027

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГІРНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

Результати господарювання гірничих підприємств обумовлені впливом факторів макроекономічного та мікроекономічного середовища і, передусім, змінними гірничо-геологічними умовами експлуатації родовища рудної сировини, тобто природного ресурсу. Це створює загрози сталому розвитку гірничих підприємств, особливо в умовах регульованих ринкових відносин. Для прийняття виважених, дієвих, управлінських рішень, адекватних умовам, що склалися, гірничі підприємства повинні своєчасно реагувати на негативні впливи вказаних факторів, як в контексті загального управління, так і з позиції природного ресурсу.

Перш ніж звернутися до предмету дослідження наукової розробки варто розкрити специфічні особливості функціонування гірничих підприємств, які полягають у необхідності проведення випереджаючих гірничопідготовчих робіт для систематичного створення нових виробничих потужностей замість тих, що вибувають, погіршенні гірничо-геологічних умов експлуатації родовища рудної сировини, щорічному зниженні зони гірничих робіт, що зумовлює постійне зростання собівартості видобутку руди. Тому, для забезпечення успішності господарської діяльності, підприємствам гірничої галузі актуалізується питання охорони та використання природного ресурсу із урахуванням законодавчого сегменту з метою уникнення штрафних санкцій за використання надр.

Варто зазначити, що сучасна законодавча база у сфері використання природних ресурсів в Україні привертає значну увагу у зв'язку з тим, що існує безліч колізій і прогалин у цій сфері. Ми вважаємо, що доцільно використати міжнародний досвід через аналіз історії права країн світу для подолання проблем, які зараз переживає українська правова система. Саме усунення таких наслідків слід проводити комплексно, з урахуванням міжнародного досвіду.

Безумовно не зважаючи на актуальність та очевидну значимість і складність правового регулювання відносин з природокористування, увага з боку правознавців до цих проблем явно недостатня. Імовірно тому більшість дослідників акцентує увагу на питаннях охорони природи, а не на питаннях правового регулювання використання природних ресурсів.

На нашу думку послаблена увага вчених-правознавців до питань правового регулювання використання природних ресурсів і потреб практики нерідко призводить до того, що цим починають займатися спеціалісти інших наук: економісти, техніки, геологи.

Чисельні наукові праці з проблем законодавчого сегменту взаємодії гірничого підприємства та природного ресурсу, які витікають з базового земельного права доводять актуальність і сучасність обраного напрямку дослідження. Слід зазначити вказані проблеми стали предметом дослідження у наукових працях вітчизняних вчених-юристів: Р. С. Кірін [1], В. К. Філатова та Т. М. Шульга [2], А. М. Мірошниченко [3], І. І. Килимник та О. І. Міхно [4],

© Хайлова Т. В., 2019

Ю. В. Корнєєв [5], О. М. Щербіна [6] та інші. У своїх наукових розробках автори доволі поглиблено розглядають питання земельного права, проте питання надр та ресурсного сегменту висвітлено обмежено. Саме таке явище і спонукало більш поглиблено дослідити поставлену проблему.

Зауважимо, на думку фахівців зазначена проблема чітко простежується в діяльності гірничого комплексу України, який тісно пов'язаний з використанням надер та правовим регулюванням їх розробки. Нагадаємо у період формування права використання природних ресурсів і правового регулювання гірничовидобування, одним із найбільш повних і складних законодавчих актів на території Європи був закон від 20.11.1859 р. (Італія). Щодо історії використання природних ресурсів у Франції, то ще у XV столітті королі Карл VI і Луї XI відновили права монархії і оприлюднили систему управління шахтами, засновану на прикладі практичного досвіду Німеччини. Значні наукові розробки з проблеми яка розглядається провів О. М. Щербина [7]. На його погляд в основу стародавньої законодавчої бази країн континентальної Європи безсумнівно лягло цивільне право, яке переважало і в середні віки.

Як показують дослідження в той період діяли два закони про власність (Франція, Італія), які стосувалися гірничих робіт. Згідно з першим абсолютна та суверенна влада над копальнями належала державі і землевласники не мали жодних прав, окрім права компенсації за шкоду землі, нанесену в процесі розробки родовища. Другий закон визнавав право власності за тією особою, якій належала земельна ділянка, проте права на видобування природних ресурсів могли передаватися третій особі. Основа другого закону – поняття суспільної корисності, яке передбачало підвищення інтересу до розробки родовищ корисних копалин за умови, коли власник земельної ділянки не мав можливості або не хотів розробляти його самостійно.

О. М. Щербина [7] у своїх дослідженнях звертає увагу на той факт, що всі поклади корисних копалин, гірське законодавство територій Родезії належали Королівській владі Англії. Право на видобування та використання природних ресурсів було передане, відповідно до Статуту, виданого у жовтні 1889 року Британській Південноафриканській компанії на чолі з її засновником Сесілем Родезом, чия система гірничого законодавства може бути описана як система копалень, значно змінена у порівнянні з австралійськими і американськими законами.

Повертаючись до України варто зазначити, що суттєвим недоліком стратегії розвитку країни є відсутність кількісних оцінок основних чинників, які визначають шляхи розвитку правової системи використання природних ресурсів на майбутні десятиріччя для гірничо-видобувних підприємств. Спостерігається подвійна картина: з одного боку, присутня світова динаміка попиту на природні ресурси котрі виступають базою для видобутку рудних копалин, з іншого боку і Україна як пропонує світовому ринку природні ресурси, так і потребує їх для себе. Стає зрозумілим, що у подальшому розвитку, право використання природних ресурсів, особливо підприємствами гірничої галузі з урахуванням основних положень концепції сталого розвитку Україна, має відбуватися через вирішення наступних важливих питань:

– встановити науково обґрунтовані межі вилучення природних ресурсів для повноцінного функціонування вітчизняних гірничих підприємств зокрема, та задоволення потреб інших суб'єктів господарювання видобувної галузі з позиції визначення оптимальних меж шкідливих випливів на природу;

– захистити права й інтереси суб'єктів правовідносин з позиції використання природних ресурсів для підприємств гірничо-металургійного комплексу України на основі адаптації положень оновлених правових регуляторів, що враховують екологічний сегмент;

– забезпечити активізацію заходів інноваційного спрямування як в сфері використання корисних копалин, так і на першій стадії видобутку залізорудної сировини. Доцільно передбачити розробку оціночної шкали, котра надасть можливість адоптації новацій в циклах видобування руди певного рівня якості. Такий підхід є економічно обґрунтованим так як гірничий комплекс України матиме можливість використання руди відповідного якісного рівня, а витрати по процесу збагачення значно знизяться. Крім того, земельний ресурс може бути використаний за призначенням так як звільняється від процесу видобутку корисної копалини, які за вмістом заліза включені до складу «бідних» руд.

Висновок. Враховуючи вище викладене варто зробити ряд висновків. По-перше, вітчизняні гірничі підприємства тісно пов'язані з видобутком природного ресурсу, що становить їх в залежності від якісного законодавчого регулятора здатного забезпечити протікання даного процесу без певних втрат. По-друге, гірничі підприємства мають активніше залучати існуючі наукові розробки в циклах видобутку залізорудної руди відповідної якості, що сприятиме підвищенню рівня ефективності на етапі її збагачення на аглофабриках.

Список бібліографічних посилань

1. Кірін Р. С. Кодифікація законодавства про надра: досвід та проблеми : моногр. / М-во освіти і науки України ; Нац. гірн. ун-т. Дніпропетровськ : НГУ, 2015. 528 с.

2. Філатова В. К., Шульга Т. М. Правові засади геологічного вивчення надр в Україні : монографія. Харків : ФІНН, 2011. С. 69.

3. Мірошниченко А. М. Земельне право України : підручник. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ : Алерта ; ЦУЛ, 2011. 678 с.

4. Килимник І. І., Міхно О. І. Земельне право України : навч. посіб. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. 166 с.

5. Корнєєв Ю. В. Земельне право України : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 200 с.

6. Щербина О. М. Деякі аспекти правового регулювання використання природних ресурсів // Проблеми національної державності : матеріали Міжнар. наук. конф. пам'яті д-ра юрид. наук, проф. Стрельцова Льва Михайловича (1918–1979) (ОНУ ім. І. І. Мечникова, 26 берез. 2010 р.) / за заг. ред. Є. Л. Стрельцова. Одеса : Астропринт, 2010. С. 257–260.

7. Щербина О. М. Історія становлення та розвитку права природокористування в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2009. № 7 (93). Вип. 7. С. 105–113.

Одержано 17.10.2019